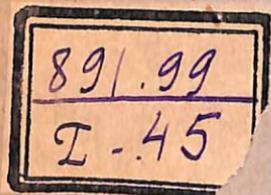
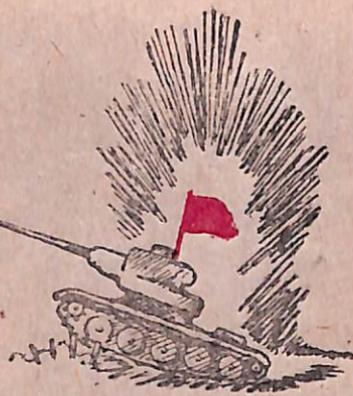


Անուրոջ Շեմ

ԲԱՀԱՍՏՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ



Հայոց տիգրան

-6 NOV 2011

891.99

2-45

ԱՄ.

ԱՍՏԱԿԻՐ ՀԵՄԱ

ԲԱՆԱՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՔԱՂՅԱԿԱՆԵՐ ԳՐԱԴԱՅ ԳՈՐԻՌՈՒՄ

* *

Ե՛վ ծնվում է, և մեռնում
Ամեն օր կոնդն արկի,
Իսկ նա ծնվեց մե՛կ անգամ,
Որ մեկընդիշտ արկի:

* *

Վարպետն այն, որ կառուցել է այս տնակը,
Գուցե կառուցել է և պալատներ անհաս.
Բայց գիտցե՞լ է նա, որ անհուն ժամանակը
Անմահություն է տալու հենց տնակին այս:

* *

Նա արփուն է ձգտել և՛ Բայիլի բանտում,
Ե՛վ Սիբիրում հեռու, ցրտում բքաշառաւ,
Բայց առաջին անգամ նրա հոգին խնդուն
Տենչացել է արև ա՛յս տնակի առաջ:

* *

Կողարվեն օրերը, տարիները, դարե՞րը,
Կփոփոխվեն ձորերը, հովհաները, սարերը,
Բայց միշտ կանգուն կմնան, այս հասարակ տնակի
Թե՛ պատերը աղյուսե, թե՛ մարմարյա քարերը:

1939

8



2355-50

ԱԿԱԴՈՒՐ ՊԵՄԸ
СТИХОТВОРЕНИЯ
(на армянском языке)
Армгиз, Ереван, 1947

ԻՄ ՀԱՅԲԵՆԻՔ

Դու՞ արև ես, ես՝ մի կայծ եմ քո հուբ բոցում,
Քո ուժով եմ վառ ու անմար, իմ հայրենիք.
Դու՞ երկինք ես, ես՝ մի աստղ եմ քո լուրթ ծոցում,
Շողողում եմ փառքիդ համար, իմ հայրենիք:

Ես՝ նորաբաց կարմիր վարդ եմ, իսկ դու՞ դարուն,
Դո՞ւ ես տվել ինձ գույն ու բույր, իմ հայրենիք.
Ես՝ մի մարտիկ, միշտ քեզ հետ եմ քո ալայքարում,
Երջանկության հստակ աղբյուր, իմ հայրենիք:

Ի՞ հարկ լինի՝ կյանքս կտամ սիրով հորդուն,
Կպաշտպանեմ ես քեզ՝ համառ, իմ հայրենիք.
Քանզի գիտեմ՝ չե՞ս մոռանա դու քո որդուն,
Մահն էլ կյանք է՝ կյանքիդ համար, իմ հայրենիք:

1937

ԳԱՍՏԵԼՈ

Ակընքարքին հանձնեց նա իր կյանյց
Խոկ իր անունը՝ դաքերին:

Բոցի լափող լիզուն օզակել էր նրան,
Նա մեռնում էր,
Այո՛.
Սակայն այդ վեհ ոգին
Տիեզաց առւզվող կյանքի վերջին վայրէկյաններից
Հավերժություն կերտել:
Օ՛, ակնթարթ վսեմ,
Նա՛ շանթի պես իշավ բիլ երկնքից
Շողաց անկրկնելի հետքով ամպրոպածին
Աւ որոտաց որպէս անզսպելի ցաման
Հուժկու պոռթիկում:—
Աշխարհացունց ձիչով վարում անտառ ու լեռ պղրդացին,
Եվ ոյտները փոշու գանգուրվեցին օդում...
Խոկ նա՞...
Զկա՛ր արդեն...
Նա ձուլվեց այդ աճեղ ակընթարթին
Աւ հեռացավ անդարձ
Արտես լուսե մասնիկ անհուն հավերժության...

Օ՛, անվախճան երկինք,
Քո լազուրի ներքո, արհի տակ,
Կո՞ հ' կարոտ, կ' կյանք,
Բայց տուշին հերթին՝
Կտ հող, կտ հայրենիք,
Կտ կոսեղեն Մի Մահ ու Հիշատակ...

1941

ԱՌԱՋԻՆ ԶՈՀՅ

* * *

Ես կարդում էի
Թե ինչպես անհուն երկնքի գրկից
Դեպի մաշ սուրաց Գաստելոն խիզախ,
Ու լսում էր ինձ
Մայս վշտադիմ.
Երբ կանգ առա ևս,
Նա մեղմ մրմնջաց.
— Ասա՛,
Նա ունե՞ր ծնողներ ու կին:
— Այո՛, — ասացի.
Եվ տեսա ինչպես մորս աշքերից,
Մի նոր թափ առած,
Տեղալ սկսեց անձրևն արցունքի:

1941

Ու միճակվեց. եղա մարտում աջեղ,
Եվ առաջին զոհը, որ տեսա ես,
Մի գյուղակում ընկած մերկ ու անմեղ
Մի մանկիկ էր՝ անբիծ երազի պիս:

Բղկավել էր նրա մարմինը լույս
Դաժան ըեկորներից բիբա երկաթի,
Աշիկներում մարտ մի արշալույս,
Թաթիկներին՝ արյուն՝ կաթիլ-կաթիլ:

Կարծես արևն էր բորբ երկնի գրկից
Շպրավել վար, որ լուս ննջեր խաղաղ.
Կարծես մանկիկն էր իմ՝ իմ ջերմ կրծքից
Խլված՝ զոհվել այնտեղ արնաշաղախ...

Ու մոնչաց հոգիս ցասմամբ շանթող,
Տնքաց սիրոս կարծես խոցված նհախից,
«Արյո՛ն» մլուտացին շուրթերս անդող,
«Արյո՛ն» արձականքից հող ու պետին...

Էլ շղգացի ես ժամ՝ ու ժամանակ,
Հանգիստ շիշավ հոգուս ոչ մի վայրկյան,
Մինչև թեռլինն ընկալ ոտքերիս տակ,
Մինչհ լուծվեց վրեժն այն լույս մանկան:

1946

ՅՈՒԴԱՊԵՇՏԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐԸ

Նրանք ծերեր էին,
Աւ մեր առաջ ելան՝ բուդապեշտյան բոցեղ որոտների միջից՝
Բազուկների վրա՝ մի պաղ մատուցարան;
Ու, —ողջո՞ւն ձեզ, —ասին, —մեր վրկիչներ հզոր,
Որ ձեր ճակատներին մանգաղ ու մո՛ւրճ ունեք
Եվ ձեր գրոշներին՝ ոգին աղատության;
Ու ներեցեք, —ասին, —որ չենք բերել այսօր ձեզ ընդառաջ,
Ինչպիս կվայելե՞ր երախտապարտ բուդապեշտյուն,
Ո՛չ Պալինկա պուրապուր՝ լեռնոտ կտտերգոմից,
Ո՛չ եգերյան գինի, ոչ Դյենդեշի խաղող,
Եվ ոչ էլ մեր բոցեղ օջախների վրա,
Մեր դստերի ճերմակ մատների տակ եփված անուշ

Խմբիկներ

Չունե՞նք, ավա՞ղ, աղքատացե՞լ ենք խիստ,
Լլկված դստերը մեր սուգ են մտել թախծոտ,
Եվ օջախները մեր՝ ավերումի ծխով են արդ ծխում...
Եռե՞ք.

Ու թող բռնաբարված բուդապեշտյուն
Ամենամեծ ցաման մարմնացումը լինեն
Քնծաներն այս փոքրիկ...—
Ու բաց արին նրանք մատուցարանն իրենց.
Այնտեղ շողում էին... նոնակներ ու փամփուշտ...

0, գուք ծերե՞ր բարի, զինակիցնե՞ր իմ ալեվարս,
Զե՞զ եմ հիշում այսօր՝ նստած երեանում
Եվ աշքերիս առաջ տեսնում եմ պարզ՝
Զեր բիբերը քինոտ, ձեր խոսքերը կիզող

Եվ ընծաները ձեր նվիրական ու իմաստուն:
Զե՞զ եմ հիշում,
Եվ ինձ այնպիս, ո՛չ այնպիս է թվում
Թե դո՞ւք էիք նրա՞նք, ափտաննե՞րն այն վսիմ,
Որ առաջին անգամ, բազմադարյա թուրապեշտի
Չմամուսվող ու իսկական հիմնաքարը դրին:

1915

ԽՈՀ

(Սնված ծննդաբերական կայանի մոտով անցնելիս)

Այստեղ, օ՛, այստեղ, առաջին անգամ,
Իր աշխաները խաղաղ կբացի
Իմ աղաւ երկրի նոր քաղաքացին:

Այստեղ, օ՛, այստեղ, առաջին անգամ,
Արքած զյութանքով իր անքառ լայի,
Ես ինձ հայր կպամ...

Եվ իմ զինջ օրեր, դուք, այն «Ժամանակ»
Կհանկայանք:

1940

**

(Սոսունիկ Դավիթյան)

Դարից-զար է Հոսել այս երգը,
Սկրոնդներ ին լսել այս երգը,
Օ՛, նախիններ մեր սեգ, փառք ձեզ,
Ի՞նչ պայծառ եք Հյուսել այս երգը:

1939

ԵՐԳ ՇԻՆԵԼԻՍ ՄԱՍԻՆ

...Այստեղ, Երևանում,
Իմ տան Ճերմակ պատից,
Պատենական գունեղ գորգին,
Ուր նախիններս էին իրենց Հոգնավաստակ այգեղործի
Քրտնաթաթախ շուխաները կախում,—
Ես կախել եմ այսօր
Խաղմադափառից բերած շինելն իմ դորշ;
Այն մաշված է արգեն.
Կոճակները նրա՝ ծալծլված են անձև,
Եվ փեշերը նրա բզկտված են բազում գնդակներից:
Սակայն այդ հնամաշ շինելն անշուք
Թա՛նկ է Հոգուս համար:
Նրա յուրաքանչյուր շնչին թիւսամ
Բաղմահազար պատմություններ են ննջել լուս,
Երանց մասին չեին պատմի երբեք
Ո՛չ գորգերն այս գունեղ
Եվ ոչ էլ իսկ գրքերն այս ոսկեկազմ:
Այնտեղ փոշիներ կան Յաշից, Թուգապեշտից,
Բոհեմական անտառների սոսափլունը կա դով,
Մեր գոռ մաշկաների համաղարկից
Բոմբյուններ կան բոցեղ,
Քուշաներ կան ծխի
Ծնված դարբասներից Երանդենբուրգան
Եվ Հաղթության ուռաներից մեր սեպ
Ակկորդներ կան լուսաթրթիոն...
Սակայն այդ բոլորից առավել պարզ
Ու առավել խորհրդավոր

Ջւրիշ մի հուշ,
Ջւրիշ մի հետք էլ կա այդ շինելին՝
Ջրակն անջնջելի կնիք բազմալեզու:
Ե՛, այդ Ճետքն է իմ ընկերոջ արյան,
Որ փեշերիս վրա ու գրկիս մեջ
Թողեց նա մի գիշեր՝
Իր շնչի հետ վերջին...
Ու երբ, ամեն անդամ, ես այդ Ճետքն եմ դիտում,
Մշուշվում է շինելս աշքերիս դեմ,
Առնում է շունչ, շարժում,
Դանում ողի,
Վար է իշնում պատից՝ ընկերոջս կերպարանքով
Եվ իր ծանր կոշիկներով զինվորական
Քայլում է սենյակումս ու Հոգուս մեջ
Եվ հսկում է արթուն,
Որ ինձ, կրկին անդամ,
Դեպի մըրիկ առաջնորդե,
Եթե մեկը հանկարծ փորձե վիրավորել
Պատիվն իմ աշխարհի...

1945

ՔԱՐԱՑԱՌ ԶԵՌԱԳԻՐԸ

(Մատենադարան, ձեռագիր № 2375)

Օ՛, Համբացած բարբառ՝ մշուշներից հասնուր,
Ո՛, զմասված ողի, օ՛, ձեռագիր վահմ.

Դու ներկիւլ ես արդյոք գրիշներիդ արնո՞վ,
Թի՞ ծաղկողիդ վերջին ազաղակն ես լսել

Աւ բարացել այդպես արհապիրքի ժամին,
Երբ երկիրն է գերել զաման մեր թշնամին:

Պատմի՛ր, ո՞վ է գրել քո էջերի վրա,
Ե՞րբ և ինչի՞ մասին, ի՞նչ հույզերով բոցել.

Ո՞վ է արդյոք տվել մի կթսա ջուր նրան.

Կամ ովքի՞ր հն նրա սիրան օձի պես խոցել...
Ասա՛, ո՞վ է ծաղկել թերթիկները քո վառ՝
Երանգներով բազում, երանգներով պայծառ:

Մազաղաթիկ վրա զուցի գիշեր ու զոր
Խոնարհվել է ինքը՝ մեր վեհ նարեկացին,
Կամ Անանիան խոհուն, կամ Փարակցին Պազար,
Կամ, ո՞վ պիտե, զուցի ինքը Խորենացին,
Իր Հոգնատանց Հոգու կարունե՞րը Հորդուն
Կտակելով գալիք իր հարազատ որդուն:

Խոսի՛ր, մինչ ե՛րբ պիտի անշարժությամբ քարկ
Այզպես լսած մնան քո ծալքերը խոժոս,

Պատմի՛ր, ո՞վ է արդյոք մամուներդ կարել,
Փայտյա կազմդ պրկել ծիրանենու խեժով,

Ել ովքի՞ր հն արդյոք, կարոտանքով անմար,
Քեզ փալմիայել, պահել սերտնդների համար:

Պատմի՛ր, տաշը ինձ քեզ Հետ զեպ դարերի հեռուն,
Ասա՛, ե՞րբ բարացար և ինչո՞ւ ես լուս:

1940

14

* * *

Նա ամեն օր իմ տան մռառվ էր անց կենում,
Չէ՛, որսորդ չեր, բայց միշտ նետով էր անց կենում:

Սովորական աղջիկ էր նա, վարդ չեր, գիտեմ,
Բայց մայման վարդի հոտով էր անց կենում:

Չէր նայում ինձ, ընթանում էր հպարտորեն,
Բայց զիտեի, որ կարոտով էր անց կենում:

Վազոց է ինչ էլ նա չկա, էլ չեմ տեսնում
Իմաստուններ, ասեք, այդ ո՞վ էր անց կենում:

1939

15-

ԱՍԿԵՎՈՅ

Գյուղ իմ, գյուղ իմ սիրելի, ոսկեարև Ռոկելազ,
Ես՝ քո ծոցից դուրս եկած, դու՝ իմ անուշ օրորան...
Երգերս ինչպե՞ս Հյուսեմ ես, որ այնտեղ գռւ երես,
Եվ մրգերը՝ երգերիս Ցյուղերից կախ շորորան:

Ի՞նչպես երգեմ ծառերիդ օրորներն՝ իմ մանկությանն
Քւ մրգեղեն ու անուշ ստինքներիդ ուժը՝ ես,
Ի՞նչպես լցնեմ երգերն իմ՝ ողկուզներիդ զորությամբ.
Որ սրտերում հրդեհվեն քո հուրցրան գինու պես:

Գյուղ իմ, գյուղ իմ սիրելի, ոսկեարև Ռոկելազ,
Ես՝ քո ծոցից դուրս եկած, դու՝ իմ անուշ օրորան...

1936

* * *

Կյանք,
Ես սիրում եմ քո Հոլովները,
Յոր հինը փոխում են միշտ պայծառ նորով,
Ու լսում հերկերիդ հորովելը,
Որ երեկ վշտի էր, այսօր սիրու:

Կյանք,
Ես սիրում եմ քո Հոլովները:

50
55
55
50
50

* * *

Քաղցրորեն խամրով, իմ ոսկե օրեկո,
Զեղ չե՛մ ափսոսում,
Քանզի քաջ գիտեմ,
Որ ինձնից խլվով ամեն մի ըսպեն
Գալակն անհունի մանկանս է տալիս,
Եվ ամառս տոթ
Գարնա'ն է փոխվում:

1938

Բանաստեղծություններ — 2



Խ. ԱՅՈՎՅԱՆԻՆ

«Ե մուշ սիշնին դիմեմ ի խոր ճար»
Խ. Արովյան

Ա.

Պատմի՛ր, պատմի՛ր, Զանգու, արզյոք նա ո՞ւր գնաց
Մեր Հանձարեղ ու վեհ միւլասանը տրտում,
Հայաստանի խոր վերքն իր բոցավառ սրտում,
Երբ վաղորդյան քնով երևանն էր քնուծ:

Ասա՛, ի՞նչպես տեսար նրան վերջին անգամ,
Նա ի՞նչ խոսեց արզյոք Հեռանալիս քեզ հետ,
«Մնաք բարո՞վ» ասաց ալիքներիդ վետ-վետ,
Թե՛ շշնչաց.—նորից, օ՛, նորից ետ կպամ,

Ու կնոտեմ ամիս—սիրով ու քնքորեն,
Ելու ժայռերի վրա՝ և՛ մամուպատ, և՛ սուրբ,
Որ գեիյուսները զան՝ մասներով մերկ ու նորբ
Եվ քանքերիս Հոգնած երակները շոյեն:—

Խոսի՛ր, զու ի՞նչ գիտես իր ընթացքի մասին,
Ո՞ր կածանով անցավ, ո՞ւ և ինչպե՞ս գնաց,
Որտե՞ղ արզյոք նրա վերջին Հետքը մնաց,
Ովքե՞ր տեսան նրան, ինչո՞ւ մի բան չասին:
Պատմի՛ք, ժայռեր խոժոռ, պատմի՛ք, ծառեր ու թուփ,
Եվ զու, Զանգո՛ւ, պատմիր տրտում վերհուզը քո,
Ո՞ր պտույտում ջրի կամ ո՞ր ծառի ներքո
Եվ ի՞նչ բառով կոցեց նա իր շորթերը սուրբ...»

Բ.

Վաղորդյան սև մթնում թուլ Հառաչեց մի զու,
Եվ մտքերից Հյուծված, լուս ու բազմաշարշար,

Սրտում երկ ու կարոտ, հոգում վերք ու մրմուռ,
Փողոցներով անցավ մի հուսահատ Հանձար:
Տիսո՛ւր, խոցված կյանքից, սակայն կյանքի կարոտ,
Մաքում այնքան խոնչեր, այնքան երազ ու ցավ,
Վերջին անգամ նայեց ուզիներին բարոտ,
Վերջին անգամ նայեց, նայեց ու անց կացավ:
— Ո՞վ է, ո՞վ է գալիս.—երերաց բարզենին.
— Այդ նա է, նա՛.—խնդաց ծիրանենին փարթամ.
— Ափսո՞ս՝ զեռ չեմ բացվել.—շշնչաց վարդենին,—
Որ իր կրծքին վայել կարմիր վարդերս տամ:
— Օ՛, ինչ տիսուր է նա.—մեղմ մրմնչաց ուսին,
— Մո՞ւ...—սվավաց գեիյուսն անհանգիստ ու անքուն,
— Ո՞ւր ես, ո՞ւր ես զնում այզպես մեն ու լոին.—
Հարազատ մոր նման բացականչեց Զանգուն:
Հարազատ մոր նման ու Հարազատ մոր պես
Նա գոլարիեց ցավից հառաշանքով ծորուն,
Եվ իր կոկիծը խոլ, իր հարցումը՝ որպես
Պաղ արձագանք մեռավ ժայռաշրթունք ծորում,,,

1938

Գրալաններիս ծալքերի մեջ՝ մի-մի բուռ հող՝ մեր սուրբ
ալգիներից՝

Բոցում թողած նվիրական վանն ու Տարոն,
Եկանք դեպի նրկաժամաներն այն սառնաշունչ
Եկա՞նք...

Ու Տեր Զորի արնուա ավազներից փրկված
Մեր որք քարավանում,
Անլուր տառապանքի ու վշտի հետ,
Եկավ և նա՛, Կոմիտա՞սը մեր հանճարեղ,
Որի երբեմնի ջինջ ու իմաստուն աշքերի մեջ
Սարսա՛փն էր քարացել ա՛յն աճավոր սպանդի,
Ուր խոշտանգված ընկան Վարուժանն ու Սիամանթոն...
Եկա՞նք...

Ու ձմռան ցուրտ գիշերներին,
Այս պազ պալատների պատերի տակ,
Գարո՛ւն երազեցինք
Ու ցրվեցինք, Հողմահալած ամպերի պես,
Աշխարհով մեկ,
«Կոռ' մկ, ուստի՞ կուզաս...» մրմնշալով...

Եվ արդ գու ես եկել,
Դո՛ւ,
Անդրանիկդ բոլոր եկողներից,
Որ եկել ես հպարտ, եկել հերոսաբար,
Եկել որպես արդար ու անողոք վրիժառու՝
Հարվածելու ոսոխներին քո դարավոր,
Եվ մինույն պահին՝
Ողջույն ու վերադարձ ընծայելու եղբայրներին քո
տարագիր...

Օ՛, թո՛ղ—Արարատյան մեր բորբ արեգակից կիզված
Պայծառ հակա՞տը քո՛ ես համբուրեմ
Ու ծնրադիր օրհնեմ՝
Ուղի՞ն քո մարտական ու գաղափա՛րն այն վեհ,
Որ քեզ տվել է հո՛ղ ու հայրենիք,

ՀԱՆԴԻԳՈՒՄ

Ու չեմ հիշում՝ Բուխարեստո՞ւմն էր այն,
Բուղապեշտո՞ւմ՝ բոցակիզվող,
Թէ՞—Վիեննայի պատերի տակ.

Սակայն հիշում եմ պարզ,
Ինչպես՝ այն ծխացող հեռուննրում,
Ահեղ բոմբյունների միջից,
Դեպ ինձ թռավ մի օր թիսապանգուր մի մարդ,
Ինձ գիրկն առավ հազար տարվա կարուտանքով
Ու մրմնջաց.

— Եկա՞ր դու վերջապես, իմ հեռավոր մոտիկ,
Եմ, մովթ գիշերների լուսե երազ,
Ա՛յն օրվանից,
Երբ սև դավադրությամբ ընկավ մեր սեդ Անին,
Եվ մեր պապերն արդար ու հալածված
Հասան հեռաստաններն այս խորթ,—
Ա՛յն օրվանից

Նրանց սիրտը դարձավ կարուտանքի բոցեղ քուրա,
Եվ հին կսկիծներից շապաքինված հոգի՞ն նրանց
Նո՞ր նետերով խոցոտվեց միշտ:—
Սպասեցին նրանք անդուլ ու դարեղար
Վերադարձին՝ դեպի երկիր,
Երազեցին անվերջ Արարատ ու Անի,
Բայց լոկ տեսան ինչպես կրկին, կրկին անդամ,
Հրկիզվեցին հնամենի ոստանները մեր ուռինազարդ
Ու ա՛յն՝ ինչպես և մե՛նք, հաջորդներս էլ իրենց,
Մեր ավերված օջախների վերջին ծխով օծուն,

Դրանքաներիս ծալքերի մեջ՝ մի-մի բուռ հող՝ մեր սուրբ
ալգիներից-

Բոցում թողած նվիրական վանն ու Տարոն,
Եկանք դեպի նրկրամասերն այն սառնաշունչ
Եկանք...

Ու Տեր Զորի արնոտ ավազներից փրկված
Մեր որք քարավանում,
Անլուր տառապանքի ու վշտի հետ,
Եկավ և նա՛, Կոմիտա՞սը մեր հանձարեղ,
Որի երբեմնի շինչ ու իմաստուն աշքերի մեջ
Սարսա՛փն էր քարացել ա՛յն ահավոր սովանդի,
Ուր խոշտանդված ընկան Վարուժանն ու Սիամանթոն...
Եկա՞նք...

Ու ձմուն ցուրտ գիշերներին,
Այս պաղ պալատների պատերի տակ,
Գարո՞ւն երազեցինք
Ու ցրվեցինք, հողմահալած ամպերի պիս,
Աշխարհով մեկ.
«Կոռ' մեկ, ուստի՞ կուգաս...» մրմնչալով...

Եվ արդ գու ես եկել,
Դո՞ւ,
Անգրանիկդ ըոլոր եկողներից,
Որ եկել ես հպարտ, եկել հերոսարար,
Եկել որպես արդար ու անողոք վրիժառու
Հարվածելու ոստիներին քո դարավոր,
Եվ միենույն պահին՝
Ողջուն ու վերադարձ ընծայելու եղբայրներին քո
տարագիր...

Օ՛, թո՞ղ—Արարատյան մեր բորբ արեգակից կիզված
Պայծառ ճակա՞մը քո՞ ես համբուրեմ
Ու ծնրադիր օրհնեմ՝
Ուղի՞ն քո մարտական ու գաղափա՛րն այն վեհ,
Որ քեզ տվել է Հո՞ղ ու հայրենի՞ք,

ՀԱՆՐԻՊՈՒՄ

Ու չեմ հիշում՝ Բուխարեստո՞ւմն էր այն,
Բուղապեշտո՞ւմ՝ բոցակիզվող,
Թէ՞—Վիեննայի պատերի տակ.
Սակայն հիշում եմ պարզ,
Ինչպես՝ այն ծխացող հեռուներում,
Ահեղ բոմբյուների միջից,
Դեպ ինձ թռավ մի օր թխագանգուր մի մարդ,
Ինձ գիրկն առավ՝ հազար տարվա կարուտանքով
Ու մրմնջաց.
— Եկա՞ր դու վերջապես, իմ հեռավոր մոտիկ,
Իմ, մութ գիշերների լուսե երազ;
Ա՛յն օրվանից,
Երբ սկ դավադրությամբ ընկավ մեր սեպ Անին,
Եվ մեր պապերն արդար ու հալածված
Հասան հեռաստաններն այս խորթ,—
Ա՛յն օրվանից
Նրանց սիրոց դարձավ կարուտանքի բոցեղ քուրա,
Եվ հին կսկիծներից շապաքինված հոգի՞ն նրանց
Նո՞ր նետերով խոցուտիւց միշտ.—
Սպասեցին նրանք անգուլ ու դարեղար
Վերադարձին՝ դեպի երկիր,
Երազեցին անվերջ Արարատ ու Անի,
Բայց լոկ տեսան ինչպես կրկին, կրկին անդամ,
Հրկիզվեցին հնամենի ոստանները մեր ուսինազարդ,
Ու ա՛յն՝ ինչպես և մե՛նք, հաջորդներս էլ իրենց,
Մեր ավերված օջախների վերջին ծխով օծուն,

Տվել է զե՞նք ու իրավո՛ւնք՝
Տիեզերի ու դարերի առաջ
Քո մարդկային ամենասուրբ պատրիքը կատարելու...

Աւ չեմ հիշում թե ուր էր այն,
Սակայն հիշում եմ պարզ, որ ամենուր,
Այն ծխացող հեռուներում,
Մերթ մի կնոջ, մի աղջկա, մի ծերունու,
Կամ մերթ նույնիսկ օրորսցում անմեղորեն ննջող
Մի լույս մանկան շրթունքներից,
Հազար ու մի ձևով,
Այդ նույն մըրկալից և իմաստուն զրույցն էի լսում
Աւ սլանում առաջ՝
Բաղմապատկված հպարտությամբ ու միեմով:

ԵՐԳ

ՀԱՅԹԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ եկ
ՀՅՈՒԳԱՐԱՅԻ ԱԳՁԱՆ ՄԱՍԻՆ

* *

Այս երգը գրաւմ եմ սրտիս ուզածի պես,
Այստեղ թող ներեն ինձ պոհպան ու պրովան,
Քանզի ես մարդ եմ և անկաշկանդ է իրավունքու
Երկու անդամ երկու հավասար է չորսի,
Կլորությունն էլ երկրի ծանոթ է ինձ մանկուց:
Առաջ ես չկայի,
Սակայն այսօր՝ անզպայական հեռուներից
Հասած զգայության այն ծայր աստիճանին,
Որ կոշվում է մարդ,
Ես ասլում եմ, Հիմա՛, ինձանից դուրս,
Կա ջուր ու հող, կա ծառ ու ծիլ,
Անհուն ու տիեղերը,
Եվ այն եմ զգում, որ մենք ձուլված ենք իրար...

* *

Այստեղ անշուշտ ես կարող էի լոել,
Եթե չիներ թիվն այն,
Որ կոշվում է Հաղար իննը հարյուր քառասուն և մեկ,
Մինչ այդ ես ապրել էի քսան և իննը տարի,
Ետե էի թողել մանկությունս էլ,
Պատանեկությունս էլ,
Եվ, երիտասարդության նժույզը թամբած,
Վայելքի հեռաստաններն էի շափում:

Պալթեց պատերազմը.

Պարզվեց, որ ինձ ճանաշում էր ոչ միայն մեր թաղը,
Այլ և Հայրենիքս.
Այդ հոկա աշխարհը գիտեր տունն իմ.
Եվ այն էլ գիտեր նա,
Որ իմ կրծքի տակ
Վառվում էր իր սերը, իր բոցակեղ սերը:

* * *

Կերչումն էր, դժվար էր.
Թշնամին մոտոներին էր լծել
Աշխարհն ավերելու իր ստոր մտքերը
Աւ եկել էր հոռու թեռլինից, հասել՝ Ազով:

Կարճ ասած ծանր էր.
Երկրագունդն էլ կարծես տեղ-տեղ կորցրել էր իր ձեզ
Եվ նրա ձզմված ծալքերի մհջ,
Մեռնում էին աշակերտներն ու թվերը,
Ծաղիկներն ու կյանքը...
Ես գեռ կայի.
Ու լավ էր որ կայի,
Ու առավել լավ էր, որ ատամներս սեղմած,
Մոնշալով մարտնչում էի Կերչի պատերի տակ:
Մենք միկոններ էինք,
Մեղ առաջնորդում էր ընկեր Ստալինը,
Եվ դա բավական էր, որ մենք հաղթեինք:

* * *

Ենցել էր երեք տարի.
Հեռու էր Երևանը, մեր տունը, մայրս,
Հեռու էր Կերչն էլ, Ազովն էլ:
Մոտ էր Դանուբը,
Բայց առավել մոտք՝ Բուլգարեայան մի դարրաս էր:
Երկաթակոփ էր այդ դարրասը,
Իսկ գիմացի փողոցը քարատատասկ էր:
Այդ դարրասի մոտ կարող էի ընկնել ես,
Հենց այդ գարբասի մոտ կթափվեր արյունս.
Ես շեմ մոտանա երեք այդ գարբասը,
Քանզի այդ գարբասը գրավեցի ինքս:
Իսկ հետո խուժեցինք բունկերը,
Այնտեղ խոտացել էր ժողովուրդը,
Սակայն Գերբեկսը իր գործը տեսել էր,
Ուստի մարդկանց փեշերի տակ դողում էին մանկիկները,
Իսկ թարթիչների ներքո՝ սարսափը:
Բայց լավն այն էր, որ մենք՝ մենք էինք,
Եվ մենք էինք, որ մտել էինք բունկեր...
Անափ խնդությունը խենթացուցիլ էր.
Նրանք լավիս էին,
Ու գրկած համբուրում էին թե՛ իրար, թե՛ մեզ:

Մի աղջիկ կար, զահել ու գեղեցիկ էր,
Հուզմոնքից ճշաց նա էլ,
Գրկեց մերոնցից մեկին նա էլ...
Աշքերիս՝ մշուշ իշավ.
Բունկերը պտտվում էր...
Այդ մեկը ես էի,
Եվ ինձ էր, օ՛, ինձ էր համբուրում այն աղջիկը:
Հետո սթափվեցի ես. Հիշեցի մորս, Երևանը,
Հիշեցի որ կոփէ է,
Սեղմեցի ավտոմատս, օրհնեցի կյանքը
Եվ, հպարտ քայլերով, դուրս եկա բունկերից:

Դրսում նորից ցուրտ էր,
Աւ նորից արկերն էին բզկում գիշերվա խավարը.
Սակայն թվում էր, որ ամեն կողմից,
Պայծառ ժպիտներով ինձ էին ողջունում՝
Մանկիկս, մայրս և ընկեր Ստալինը...

1946

ԲՈՎԱՆԴՈՒԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Էջ
Քառյակներ զբած Գորիսմ	3
Իմ հայրենիք	4
Գառողլու	5
* *	6
Աստվածն առնը	7
Բռուդապեշտի հիմնադիրները	8
Խոչ	10
* *	11
Երդ շինելիս մտուն	12
Քարացած ձեռագիրը	14
* *	15
Ռոկհովագ	16
*	17
Խ. Արովյանին	18
Հանդիպում	20
Երդ Հայուհական պատերազմի և հաւդարացի աղջկա մտին	23



Դրսում նորից ցույս էր,
Աւ նորից արկերն էին բգկտում զիշերվա խավարք
Սակայն թվում էր, որ ամեն կողմից,
Պայծառ ժպիտներով ինձ էին ողջունում՝
Մանկիկս, մայրս և ընկեր Ստալինը...

1946

ԲՈՎՈՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	հՀ
Քառյակներ զրած Գորինում .	3
Իմ հայրենիք .	4
Գառակուն .	5
* *	6
Առաջին դահլ .	7
Բաւզոսպեշտի հիմնադիրները .	8
Խոչ .	10
* *	11
Երգ շինելիու մասին .	12
Քարացոծ ձեռագիրը .	14
* *	15
Ոսկեվազ .	16
* *	17
Խ. Արովյանին .	18
Հանդիպում .	20
Երգ Հայրենական պատերազմի և հանդարացի աղջկա մասին .	23



Պատ. Խմբագիր Ա. Վ. Հայունի

a

Տել. Խմբագիր Ի. Վ. Արդանյան

Վ.Յ. 02714 Պատվեր 838, Տիրամ 3000
Հեղ. 1 մամ., առաջը. 1,5 մամ. Հանձնված է արտադրության 27/XI 46 թ.
Ստորագրված է առաջընթացն 4/VII 47 թ.

ՀՍԾՄ Մինիստրների Սովորին կից Պոլիցիաֆ և Հրատ. Դարչ.
№ 3 տպարան, Երևան, Ալավերդյան, 65

ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0356006

47556

ԳԻՒԼ 2 թ.